

pridobiti tudi nekaj mladih ljudi, ki so danes že cenjeni kot prevajalci in poznavalci slovenske književnosti.

Ob sedanjem Berkopčevem jubileju je izdala Študijska knjižnica v Novem mestu knjižico, v kateri je dr. Jaroslav Pánek ocenil svojega nekdanjega mentorja kot bibliografa, literarnega zgodovinarja, publicista in prevajalca, ter sestavil bibliografijo, ki s svojimi 638 enotami priča o izjemni plodovitosti tega našega zaslužnega rojaka. Knjižica je majhna oddolžitev dr. Berkopcu za njegovo dolgoletno požrtvovalno delo, ki ga enako cenijo Slovenci kakor Čehi. Skupaj z mnogimi prijatelji čestitamo dr. Otonu Berkopcu ob njegovi sedemdesetletnici in mu želimo, da bi lahko še dolgo nadaljeval delo, ki se mu ves predaja že domala pol stoletja.

Boris Urbančič
Ljubljana

Slovenščina v javni rabi

POBUDE ZA SPOZNAVANJE IN UTRDITEV SLOVENSKEGA JEZIKA PRI DORAŠČAJOČI MLADINI V BENEŠKI SLOVENIJI*

1 — Uvodne pripombe

Da bi lahko prikazali pobude za spoznavanje in utrditev slovenskega jezika pri doraščajoči mladini v Beneški Sloveniji, moramo najprej na splošno ugotoviti, kako je s slovenščino pri mladih Benečanih.

Če nas kdo, tudi v dobri veri, vpraša, ali je slovenščina, ki se govori v naših hribih, jezik ali narečje, mu odgovorimo, da je jezik v smislu knjižnega jezika izrazno sredstvo, ki ga posameznik pridobi v šoli ter v družbenem in kulturnem udejstvovanju. Ob pomanjkanju teh dejavnikov pa ne moremo govoriti zgolj o knjižnem jeziku — to je o skupnih komunikacijskih in izraznih možnostih, ki vzpostavljajo odnos med različnimi narečnimi skupinami. Vendar pa navzočnosti knjižnega jezika v beneškoslovenskih dolinah ne moremo povsem zanikati. V Benečiji je sorazmerno razširjen slovenski tisk in druge oblike množičnega sporočanja, tudi stikov s Slovenci onstran meje ni malo. Vse to bi moralo močno vplivati na mlade in pospeševati pri njih umske operacije, ki iščejo podobnosti in razlike med knjižno slovenščino in narečjem.

Tudi brez pritegnitve zgodovinskih dejstev lahko ugotovimo, da imajo pobude za okrepitev slovenskega narečja ter pobude za razširitev poznavanja slovenskega pravopisa in drugih osnovnih elementov knjižne slovenščine pomembno oporo v živahnem delovanju beneških kulturnih društev ter v dejstvu, da se je v zadnjih časih začela v Furlaniji kompleksna politična debata o problemu manjšin sploh ter o slovenski manjšini še posebej.

Ta razvoj na kulturnem in političnem področju moramo torej upoštevati kot potreben pogoj za kakršen koli kulturni dvig Slovencev v Videmski pokrajini. Tudi vse tisto, kar bo v tem smislu storila italijanska država, kar bo hotela ali morala storiti, bo prav gotovo odvisno od kulturne aktivnosti na tem ozemlju, pa tudi od stališč krajevnih političnih formacij, ki se sedaj pozitivno razvijajo. Zato bi rad prikazal medsebojno odvisnost med političnimi in kulturnimi dejstvi ter možnostmi, da se organizirajo pobude za razširjanje in globlje spoznavanje slovenščine že izven uradnih ustanov.

2 — Razširjenost slovenščine med doraščajočo mladino

Sedanje živo kulturno udejstvovanje, ki ga spremljajo prve pedagoške izkušnje z doraščajočo mladino, je nastalo v dokaj kritičnem trenutku. Čeprav je slovenščina pri mla-

* Prispevek na tržaškem dnevu zborovanja slovenskih slavistov 14. okt. 1976.

dini in otrocih vsekakor prisotna, ne glede na starost in kraj, kjer otroci živijo, vidimo, da sta šolska obveznost do štirinajstega leta (pri ponavljalcih do petnajstega) ter razširjenost otroških vrtcev na vsem ozemlju po eni strani sicer izboljšali pogoje za šolanje na višjih stopnjah vse do univerze, po drugi strani pa sta pri naši mladini razširili govorne položaje, ki jih zapolnjuje italijanščina, ter omejili število tistih, ki jih zapolnjuje slovenščina. Pri tej distribuciji ne gre za aritmetični seštevek obeh jezikov, ampak za funkcijska razmerja med njima.

Tudi s kvantitativnega vidika moramo opozoriti, da zajema razširitev šolske obveznosti obdobje šestih let: gre torej za povečanje šolske obveznosti za sto dvajset odstotkov: petim letom osnovne šole se pridružujejo tri leta otroškega vrtca ter tri leta obvezne srednje šole, poleg teh pa še eno leto za morebitno ponavljanje v času obveznega šolanja.

Zgodnji začetek italijanskega izobraževanja v otroških vrtcih (pri treh letih ali celo prej) je praviloma povzročil, da v družinah starši, stari starši, bratje in sestre govorijo z otroki italijansko, in to tudi v tistih slojih in v tistih krajih, kjer prej ni bilo te navade. Na dvoriščih, v samotnih hišah, v hribovskih vaseh je torej šolsko izobraževanje rabo slovenščine pri najmlajših omejilo.

Na nižji srednji šoli, ki zajema mladino od enajstega do štirinajstega leta (včasih tudi do petnajstega ali še dlje), se okrepijo ideološki elementi in psihološki mehanizmi, ki jih je nastavila osnovna šola, in to v taki meri, da dokončno izoblikujejo tudi jezikovne navade.

Vse priložnosti v javnem in družabnem življenju širokih plasti prebivalstva, ki utrjujejo italijanščino kot izrazilo vsakdanjega in kulturnega sporazumevanja, bi zaslužile posebno obravnavo. Načrtovanje neke alternativne dejavnosti (danes izven institucij in brez sredstev, s katerimi je danes mogoče prodreti do širokih množic) s ciljem razširiti rabo slovenskega jezika med najmlajšimi, se nam v opisanih okvirih lahko pokaže kot zgolj poskus dobre volje ali kvečjemu kot dejanje, ki naj priča o naši eksistenci, a je brez možnosti za nadaljnji razvoj.

Pri tem pa je treba poudariti, da v tem trenutku pred nami ni drugačnih možnosti za širjenje slovenščine. Dejansko stanje (s svojimi zgodovinskimi razsežnostmi) onemogoča prisotnost slovenščine v šolah in javnih ustanovah. Tako je pot načrtovanja alternativnih dejavnosti ob šoli edina uresničljiva.

Čeprav so govorni položaji, ki jih zapolnjuje raba slovenskega narečja, zaradi učinkov podaljšanja šoloobvezne dobe močno omejeni, moramo ugotoviti, da poznavanje slovenskega narečja sledi določenim splošnim pravilom, ki so na prvi pogled zaradi številnih izjem protislovna.

a) Poznavanje slovenskega narečja pri otrocih je praviloma v sorazmerju z nadmorsko višino vasi, s tesnostjo in z dolžino dolin, z geografsko izoliranostjo posameznih krajev.

b) Pojavlja se težnja, da se aktivno obvladanje slovenskega narečja prevesi v zgolj pasivno sprejemanje.

c) Govorni položaji za rabo slovenskega narečja so doslej omejeni skoraj izključno na spontane družbene okoliščine, kot so družina, občevanje s starejšimi, neformalne skupine. Ti spontani kanali slovenskega sporočanja se lahko postopoma krčijo, kar siromaši izrazno moč narečja tudi pri mladini iz hribovskih vasi, še več, vpliva negativno na aktivno obvladovanje. To ima svoje posledice tudi na čas po šolanju.

3 — Vrednost in meje izkušenj zunaj ustanov

Na lanskem posvetovanju o slovenski šoli, ki ga je priredil Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu, sem nakazal nekatere možne poti za zunajinstitucionalno utrjevanje in poučevanje slovenskega jezika v Videmski pokrajini. Predvsem sem opozoril na kulturne, ideološke in politične osnove, ki lahko vplivajo na prebivalstvo, da polagoma pristane na morebitne institucionalne pobude.

V tistem referatu sem skušal pokazati, kako je osnovni pogoj za vsak korak k slovenskemu izobraževanju v šolah uresničenje mreže izkušenj, ki lahko sproži čustveno, pa

tudi kulturno (torej zavestno in racionalno) dinamiko v družinah, vaseh in dolinah Beneške Slovenije.

Istočasno pa je treba na vseh nivojih opozarjati na možnosti, ki jih odpira poznavanje knjižne slovenščine v poklicnem življenju (založniška dejavnost, trgovina, poučevanje in podobno) ter predvsem pri razvijanju specialističnih študijskih dejavnosti, ki jih odpira zanimanje za kulture vzhodne Evrope (lingvistika, dialektologija, filologija in podobno).

Treba je torej pospeševati motivacije za uveljavljanje slovenščine ter ustvarjati v skupnosti psihološke, kulturne in praktične pogoje za razvoj slovenščine, ustvarjati osnovo za pristanek prebivalstva na rabo in poučevanje knjižne slovenščine v šolah.

Jasno je, da bomo to lahko dosegli samo po politični poti: delo kulturnih društev lahko sedaj le pripravi potrebne pogoje.

Pri tem se ne naslanjamo na kakšno abstraktno zastavljeno strategijo, saj lahko že v tem trenutku brez težav opazimo, kako skušajo dosedanje kulturne izkušnje pokriti širok lok problemov pedagoškega značaja.

Verjetno se vam vzbuja občutek, da hočemo predvsem razširiti že uresničene izkušnje in zajeti vanje vedno večje število mladih. Vendar gre za nekaj drugega: izkoristiti hočemo nove možnosti, ki jih te izkušnje odpirajo, in misliti na njih pomnožitev in rast; to pa bomo lahko dosegli z razširjanjem teh pobud po kapilarnih kanalih, ki doslej niso bili še dovolj preizkušeni in ovrednoteni.

Kaže se torej potreba po spremembi v kulturnem delovanju društev: njihovo ozemeljsko dejavnost bo morala dopolnjevati tudi specializirana dejavnost na posameznih področjih. Le tako bomo lahko imeli celosten pogled na pedagoško-didaktične probleme in jih obvladali.

4 — Integracija kulturnih odnosov

Slovensko narečje torej ne more biti izhodišče za uvedbo knjižnega jezika. Narečje predstavlja danes pri nas slovenski jezik in otrok, ki lahko že v okviru samega narečja uresniči vrsto afektivnih, praktičnih, jezikovnih in kulturnih pridobitev, ga mora tako pojmovati. Trošenje energije bi bilo enostavno iskanje in ustvarjanje čimveč govornih položajev za slovenščino: zastaviti je treba program, ki bo sposoben uresničiti nov komunikacijski model. Ta bo spodbuden in dinamičen, v kolikor bo vključeval v premišljeno strukturirane situacije vraščene odnose.

Odnos *odrasli/otroci* ima s socialnega vidika nekatere ključne aspekte, kot so, na primer, *odnos starši/otroci* ali *učitelji/učenci*. Novi vzgoji odraslih (ki mora biti pretežno kulturna, psihološka, politična in praktična) bo ustrezala odgovarjajoča dejavnost pri mladih, da se bodo tako pridobitve obeh strani medsebojno dopolnjevale in preverjale.

Tako bo celo možno, da bodo sami otroci postali v sklopu družine (ali razreda) pravi moment preverjanja in celo stimuliranja. Prvi rezultati teh novih odnosov so, čeprav skromni, nedvomno zelo zanimivi predvsem na afektivni in emotivni ravni.

5 — Permanentno izobraževanje odraslih

Za stalno izobraževanje šele začrtujemo prve sheme, ki nam jih narekuje opazovanje nekaterih premikov znotraj naše krajevne skupnosti, premikov, ki jih gotovo ne gre jemati kot nekaj, kar ni povezano s splošnimi družbenimi pretresi, ki jih povzročata emigracija in odhajanje iz poklica v poklic (kmetov v delavce, učiteljev v svobodne poklice).

Splošno, tudi pasivno pristajanje na programe, ki ščitijo narečno, etnografsko in izrazno izročilo, se je v zadnjem času zelo razširilo. Danes težko najdemo človeka, ki ne bi zavračal težen po popolnem izničenju etničnih in kulturnih posebnosti Beneške Slovenije.

V okviru stotin družin, ki jih danes dosegajo množične prireditve (kot na primer Kame-nica, Dan emigranta in tako dalje), se mora torej oblikovati tista skupina izobražencev, ki se bo lahko postavila kot ideološko vodstvo skupnosti in se tudi primerno kulturno pripravila. Skratka, danes se ne moremo več naslanjati samo na slovensko duhovščino, ki je bila tradicionalen dedič instrumentov kulture, temveč moramo na primernejši način slediti ideološkemu in političnemu pluralizmu Beneške Slovenije.

Seveda naj ima akulturacijski proces intelektualcev naše skupnosti značaj enotnega gibanja in naj se odvija v enotnih krožkih. Sestanki krožkov, razni seminarji, različna operativna srečanja (ob organizaciji množičnih prireditev, ob načrtovanju kulturne dejavnosti in političnih stikov, zadnje čase pa predvsem ob reševanju problemov naših vasi, ki jih je prizadel potres) — vse to je za nas tudi priložnost za rabo različnih vrsti slovenskega jezika, pa tudi sredstvo za našo kulturno rast.

Najvažnejši moment preverjanja te rasti doslej ni bil toliko zasebni tečaj slovenskega jezika, ki do sedaj bodisi zaradi objektivnih kot tudi subjektivnih razlogov ni dal zadovoljivih rezultatov, kolikor predvsem trije ciklusi Benečanskih kulturnih dni (o jeziku v Škrutovem, o zgodovini v Podbonescu, o okolju v Špetru), ki smo jih prekinili po majskega potresu.

Z Benečanskimi kulturnimi dnevi smo v dokajšnji meri praktično ovrednotili slovenski jezik, najgloblje pa smo posegli v problematiko jezika v Škrutovem, ko so bila jezi-kovna vprašanja sam predmet predavanja in debat.

Teritorialno neomejeno izkustvo Benečanskih kulturnih dni je pobudilo stike med ljudmi iz različnih krajev, in to ne iz operativnih potreb, ampak na osnovi kulturnih interesov: zanimanja za jezik, zgodovino, okolje. Trije ciklusi predavanja, ki jih je organiziral študijski center Nediža, so nakazali mladim intelektualcem (študentom, učiteljem, profesor-jem, svobodnim poklicem) tista kulturna področja, ki jih šole zanemarjajo, čeprav ka-žejo mladi zanje živo zanimanje.

Ta dejavnost seveda ni zajela mas, ampak se je omejila na kulturne delavce, šolnike in študente, ki so ji ali delno ali v celoti sledili; tako se je tudi zunaj organiziranih kulturniških skupin razširila ne samo zavest o bogatem kulturnem izročilu Beneške Slo-venije, ampak tudi poznavanje raziskovalnih modelov, ki so jih nakazala predavanja in ki bi jih bilo mogoče pri nas (tudi v šolah) posnemati pri različnih smereh dela ter ob enotnem gledanju na resničnost.

Mladina iz Nadiškega in Terskega področja že več let obiskuje tudi poletni seminar slovenskega jezika, literature in kulture v Ljubljani. Dejstvo, da so mladi pripravljene začetni s sistematičnim študijem knjižne slovenščine, je izredno pozitivno, pa tudi rezul-tati so mnogo večji kot tisti, ki smo jih dosegli s tečaji slovenščine v Čedadu in Špetru. Tečajniki živijo petnajst dni drugačno življenje, prosti vsakdanjih skrbi, ustvarijo dina-mično skupino, in to ima pozitivne učinke tudi po povratku domov.

Nekateri teh mladih so pridobili precejšnjo kulturno zavest in so postali aktivni pri pošolskem pouku, ki ga organiziramo doma, ter pri drugih dejavnostih s šoloobvezno mladino. Vsaka praktična pridobitev znanja slovenščine (branje, pravopis, osnove obli-koslovja in skladnje) je dragocena, saj le s tem lahko nudimo otrokom globalno pri-sotnost našega učitelja.

Razpoložljivost krajevnih učiteljev je danes še zelo skromna in to je huda omejitev pri delu z doraščajočo mladino (v šolah in pri pošolskem pouku). Prav zaradi tega je ljub-ljanski seminar za nas temeljnega pomena.

6 — *Petje*

O pomenu emotivnih izkustev sem že govoril pred drugim avditorijem. V Nadiških do-linah delujejo številni pevski zbori, ki omogočajo mladini stik s slovenskim pesemskim izročilom, pa tudi, in niti ne tako zelo posredno, s slovensko govorjeno in pisano be-sedo. Z njo se seznanjajo tudi tisti mladinci, ki se doma niso naučili slovenskega na-rečja, in tisti mladi iz drugih krajev, ki živijo med nami.

Ta dejavnost je za nas zelo zanimiva, saj je petje emotivna in afektivna osnova nadaljnjih kulturnih izkustev (pri tem ne smemo prezreti tudi vključenosti posameznika v skupino), pa tudi osnova za funkcionalni odnos do otrok pri tistih mladincih, ki jih je mogoče pritegniti k didaktično-pedagoškemu delu. To funkcijo afektivne stimulacije in didaktične namenskosti opravljajo pevski zbori Rečan, Nediški puobi, Svet Lenart, predvsem pa zbor Pod lipo. In to ne glede na umetniške dosežke, ki so po kvaliteti visoki ter dostojno prikazujejo naše kulturno in izrazno izročilo. Vendar moramo opozoriti predvsem na povezovalno vlogo izraznih dejavnosti, ki se danes manifestirajo tako v zborovskem petju kakor v gledališču, ki ga ima danes tudi Beneška Slovenija.

7 — Izrazne in didaktične dejavnosti za otroke

Študijski center Nediža je da sedaj zbral nekaj stotin tekstov, ki so jih v narečju napisali beneški otroci. Nekateri teksti so bili napisani pri šolskem pouku, nekateri na poletni šoli Mlada brieza, največ, več kot tri sto, pa je takih, ki so jih otroci napisali za natečaj *Moja vas* v letih 1974, 1975 in 1976.

Skoraj vsi narečni teksti (zanimati bi morali dialektologa) so napisani po pravilih italijanskega pravopisa, le nekateri si pomagajo tudi z znaki iz angleščine (ipsilon, dvojni v, es-ha za š in podobno) ali slovenščine (j, k ter diakritični znaki, ki pa niso vedno pravilno postavljeni). Včasih je način pisave zanimiva otrokova iznajdba. Opazujemo pa, da je pisava bolj »slovenska« pri večjih otrocih ter tam, kjer imamo naš pošolski pouk (na primer v Gorenjem Tarbilju) ali kjer razpolagamo z aktivnimi kulturnimi delavci (na primer v Matajurju, Trčmunu in drugje).

Besedila se razlikujejo tudi po vsebini ter predvsem po obliki, vendar te razlike niso vedno povezane z razlikami v letih. V nekaterih primerih opazimo, da je otrok osvojil šolske formule in stereotipe (tiste, ki mu v šoli pridobijo odobravanje in pohvalo učitelja) ter se tako oddaljil od pristnih slovenskih konstrukcij, ki so značilne za drugo skupino tekstov. Včasih pa se v obliki skrivajo posegi odraslega človeka ali vsaj približevanje vrednostnim merilom odraslih (staršev, učiteljev in tako dalje).

Razumska operacija, ki jo ta iniciativa vzbuja, je prehod od ustnega izražanja k pisnemu, kar ima za posledico zavest o možnosti uporabe novega pisnega jezikovnega kanala, namreč slovenskega, ter zavest o drugačnih grafičnih zahtevah tega kanala.

To pa je že nekaj drugega kot samo priložnost za rabo slovenščine. Vendar je tudi ta iniciativa zelo šibka, če je ne podpirajo tudi druge dejavnosti. Toda že dejstvo, da je otrok pisal v slovenščini, pa čeprav samo enkrat, je lahko za otroka pomemben trenutek v njegovem razvoju, posebno če se je to zgodilo v šoli; dodati moramo, da ima pri natečaju *Moja vas* to dejstvo tudi svoje družbene dimenzije in da se ti teksti tudi kapilarno razširijo med ljudi z izdajo izbora Vartac, ki na osnovi zanimanja, pristajanja in sodelovanja pomaga k spremembi odnosa odrasli — otroci.

S sodelovanjem strokovnjaka ponudijo otroci v primerni grafični obleki svoje tekste drugim otrokom in odraslim. Transkripcija narečnih tekstov v skladu s slovensko pravopisno normo ni ovira pri branju objavljenih tekstov, težave pri branju povzročajo kvečjemu razlike med rezijanskim, terskim in nadiškim narečjem.

Tudi krajevni tisk bi lahko bil (do neke meje tudi je) primeren posrednik cele vrste pobud. Težave so le s tem, da bi otroci sami postali subjekt, da bi bil v samem središču izrazne dejavnosti. Zdaj ima Novi Matajur v načrtu mesečno stran za otroke. Pri tej strani bi morali sodelovati otroci sami, saj so predvsem v Nadiških dolinah že ustvarjeni pogoji za tako delo.

Poskusil sem le orisati pedagoško vrednost pobude *Moja vas*. S političnega vidika je pomembno dejstvo, da lahko ta pobuda prodira v družine ter vedno manj plaho tudi v šole, kjer razpolagamo s politično in kulturno angažiranimi učitelji.

Vsaka pobuda mora biti usmerjena k neki višji stopnji. *Moja vas* ne more iti dalje od tega, da izpopolni svojo mrežo, da se kapilarizira, da si pridobi nove položaje v družinah in po šolah. Gre za že definirano strukturo, čeprav se dá vanjo vključiti še mnogo prvin, ki naj jo izpolnijo.

Vendar nakazuje Moja vas številne možnosti razvoja izven njenih lastnih struktur ter postaja tako osnova za nove pobude. To pa je najvišji dosežek vsake uresničene pobude.

Ob stalnem naraščanju števila udeležencev je študijski center Nediža trikrat organiziral poletno šolo Mlada breza (v Dolenjem Tarbilju leta 1974, v Matajurju leta 1975 ter letos spet v Dolenjem Tarbilju).

Prvo leto se je poletne šole udeležilo osemindvajset otrok, naslednje leto petinpetdeset otrok, letos pa kar sto in šest otrok. Mlado briezo smo organizirali na način seminarja, ki je obsegal tudi povsem formalne lekcije slovenskega jezika ob sodelovanju strokovnih kadrov iz Ljubljane.

Ne bomo se tu spuščali v ugotavljanje stopnje znanja slovenščine, ki so ga otroci pridobili. Bolj važno je dejstvo da je to bila resnična šola, njena didaktična dejavnost pa je slonela na okolju, na življenju vasi in njenih problemih, na kulturni stvarnosti in na jeziku. Redakcija narečnih tekstov, branje Vartca, tiskanje časopisa, narečno petje, raziskovanje okolja, rekreativne dejavnosti: vse to je pomagalo, da se Mlada brieza kot globoka izkušnja vtisnila globoko v notranjost vsakega otroka.

Mlada brieza pomeni tudi pomemben napredek v odnosih med družinami in skupino okrog Nediže, saj predpostavlja zaupanje družin v predlagani program ter v najširši čut odgovornosti naših didaktičnih delavcev, ki so jim starši zaupali svoje otroke. Izrecna prisotnost pouka slovenskega jezika nam dovoljuje trditev, da dozorevajo v Nadiških dolinah nove možnosti, ki jih bomo morali upoštevati.

Še nekaj moramo pripomniti: posebno letos smo dosegli precej sodelovanja tudi s strani mladih deklet, učiteljic ali dijakinj špeterskega učiteljišča, ki so delale skupaj z našimi izkušenimi vzgojiteljicami ter s slovenskimi učiteljicami iz Trsta in Ljubljane. Prisotnost teh špeterskih deklet (nekatero med njimi ne obvladajo niti slovenskega narečja!) kaže na pozitiven razvoj odnosa družin do kulturnega dela teh deklet, ki so, vsaj nekatere, prvič sodelovale pri naših pobudah.

Mlada brieza 1976 je bila za Nadiške doline zelo opazen dogodek: pokroviteljsko Zdravstveno-psiho-pedagoškega konzorcija iz Vidma, sodelovanje videmske pokrajinske uprave (kar je prvi pozitiven odgovor na debato o manjšinah v pokrajinskem svetu decembra lani), bogate povezave z okoljem ter projekcije te pobude na širše ozemlje s pomočjo družin, številnih vzgojiteljev ter mladih ljudi, ki so prihajali v Tarbilj tudi zaradi družabnega življenja — vse to je množica elementov, ki jih bomo lahko usmerjali k novim rezultatom.

Velike tehnične in organizacijske težave, nezadostna ali neprimerna didaktična podkovanost mladih krajevnih učiteljic, pa tudi omejena sredstva, s katerimi razpolagamo, nam narekujejo kritično diskusijo v okviru skupine Nediža. Spontane napetosti, organizacijski napor, načrti o vključevanju v vas in okolje bodo predstavljali osnovne elemente za nadaljnje možnosti razvoja te pobude. Pozitivno je, da se že danes pripravljamo na prihodnje poletje. Gradnja hišic »Suzica«, ki jih bomo čez zimo dodelili družinam, ki jim je potres poškodoval domove, je že stvarnost.

Na gradbišču delajo fantje in dekleta, učitelji in delavci iz naših vasi, katerim so se pridružili člani Sindikata slovenske šole iz Trsta in Gorice. Tako se fizično delo veže z bodočimi kulturnimi programi ter s pomočjo ljudem iz slovenskih vasi, ki jih je prizadel potres.

Bližje šolskemu življenju, časovno daljše ter usmerjene k realni pomoči pri reševanju šolskih problemov otrok ter k razširjanju poznavanja osnov slovenskega knjižnega jezika (ali ustnega in pisnega izražanja v slovenskem narečju) so pobude za pošolski pouk. Razen pošolskega pouka v Gorenjem Tarbilju so take pobude naletele na mnogo vrstne težave, pomislimo samo na primere Barda, Ukev in Mašer.

Neponovljivi uspeh šolskih skupin, ki so delovale v šestih vaseh špeterske občine po predčasnem koncu šolskega leta na potresnem področju do konca junija, je sad hitre in učinkovite akcije.

Vrsta odstopanj v občolskem značaju teh skupin, ki so bila potrebna, je dovolila stik med ideološko, kulturno in politično različnima skupinama, ki bi sicer lahko vsak trenutek zavzeli nasprotujoča si stališča ter tako povzročili neuspeh.

Maja in junija so člani študijskega centra Nediža delali pod šotori, pod lopami, na dvoriščih državnih šol ter v samih učilnicah in tako sledili vsem šestim skupinam (pa tudi skupini v Gorenjem Tarbilju), ob tem pa skušali pridobiti čim več otrok in vzgojiteljev. Ni zgolj slučaj, če se je k Mladi briezi, ki je bila avgusta, prijavilo pet in štirideset otrok iz špetske občine in če je krepka skupina otrok iz Gorenjega Barnasa delovala pri natečaju Moja vas.

Tudi v Gorenjem Tarbilju, kjer je že več let nekajmesečni pošolski pouk in kjer je maja in junija letos delovala šolska skupina s pomočjo vzgojiteljic iz Trsta, so se skoraj vsi otroci odločili za udeležbo na Mladi briezi, kjer so pokazali, da popolnoma obvladajo kulturni aparat, ki so ga pridobili pri pošolskem pouku.

Jasno je, da je treba pošolski pouk, ki je lahko od kraja do kraja različen glede na programe in na stopnjo povezanosti z uradno šolsko dejavnostjo ter tako sledi načelu postopne rasti ter sprotnega preverjanja odziva pri ljudeh, valorizirati, saj so dani pogoji za razmah te dejavnosti, posebno če bo uradna šolska dejavnost še vnaprej tako pomanjkljiva in če bo politično življenje omajalo tradicionalno zaprtost.

Sklep

Menim, da sem v prvem delu tega referata nakazal nekatere splošne metodološke smernice. To me nekje obvezuje formalnega sklepa. Vsekakor mislim, da gotovo nisem izčrpal problematike, ki jo bomo lahko razvijali in poglobljeno analizirali na kakem specifičnem seminarju ter z opazovanjem dinamik, ki se pojavljajo na terenu samem. Metodološke raziskave naletijo tu na tolikšno število spremenljivk, da ni lahko postavljati enačb.

Zdaj pa se mora predvsem skupina naših didaktičnih delavcev zares uresničiti kot vodilna pedagoška skupina z vsemi potrebnimi povezavami v kulturnem življenju ter v sami šoli.

Paolo Petricig
S peter Slovenov

Metodične izkušnje

ODPRAVLJANJE NAJBOLJ POGOSTIH JEZIKOVNIH NAPAK

Vsak učitelj slovenščine želi naučiti učence osnovnih zakonitosti materinega jezika in jim tako omogočiti primarno in jasno izražanje. Pot do zaželenega cilja je dolga in naporna. Najprej je treba ugotoviti osnovne pomanjkljivosti v izražanju učencev, pri čemer nam najboljše služijo šolske naloge.

Nekajletno sistematično zapisovanje napak iz šolskih nalog, ki so jih pisali učenci poklicne šole, je dalo zanimive rezultate. V vseh letnikih — v prvih več, pozneje manj — se pojavljajo podobne pravopisne, oblikoslovne, skladske in slogovne pomanjkljivosti.

Naj naštejemo najprej pravopisne napake:

— napačna raba predlogov s, z, k, h (z samimi rožicami, z tatvinami, z trdim delom, z teto, z sestro, z travo; k kolegici, k ginekologu);

— prilikovanje po zvenu v pisavi, negotovost pri pisanju lj, nj (zveski, obras, bradstvo, precednik, negdo, klopčič, droptinice, odpadki, glazba; življenski, nadalni, nadaljni, nadalnji, prejšni, bolši, trpljenje, zvonjenje, nedelski, nejevolno, smetnak, pretresliv, plučnica, vožna);